

KONSTHÄNGNING

Att hänga konst är en sorts regiarbete. Man bollar med bilder och figurer. Konstverken, individerna, ska komma till sin rätt både som enskilda objekt och i gemenskap.

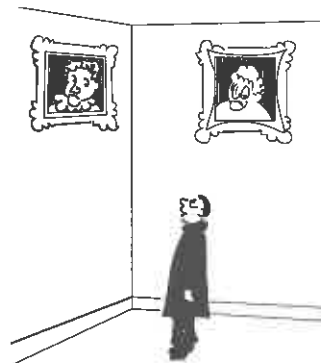
LOKALEN

Det första att tänka på i den tomma lokalen är hur man kommer in i rummet, ljusinfallet från fönster, väggarnas läge, rumsvoly-men. Nästan alltid är en vägg mest framträdande, den som först »tittar« på besökaren. Det kan vara en fondvägg eller en annan yta som genom sitt läge dominerar lokalen. Att väl känna och ha vant sig vid en lokal är en viktig förutsättning för ett lyckat resultat. Om väggen som ska ge det första rätta anslaget är belägen djupt in i rummet bör man där hänga en eller flera större bilder med tydlig formverkan eller en klar kolorit. Det har betydelse att besökaren genast får en signal som väcker intresset och lockar honom in i utställningen.

FÄRG - FORM - KÄNSLA - OMDÖME

Varje konstnär har något som kännetecknar konstutövningen.

Jag tror att bilder omedelbart talar till oss genom känslan, där-
efter kommer kunskapsvärderingen.

Giraffhängning

I arbetet gäller att låta det gemensamma i kollektionens bilder styra och att framhäva detta i planeringen. Finns en ljus svepande färgglädje i det hela tror jag på en ganska strikt ordning med väl avvägda mellanrum. Rör det sig om ett antal mycket mörka, i färgskalan kanske obetydligt varierade gestalter, gäller förmodligen motsatsen.

De skisserade exemplen kan betyda att man måste göra precis tvärtom: det ljusa och svepande hängs luftigt och fritt, det mörka och gestaltlika i strikt ordning. Man lär sig av erfarenheten. Känsligheten övas upp. Ofta finns stora motsatser av mörker, ljus och formvariabler i bilderna varför det kan vara klokast att gå en medelväg.

DET PRAKTISKA ARBETET

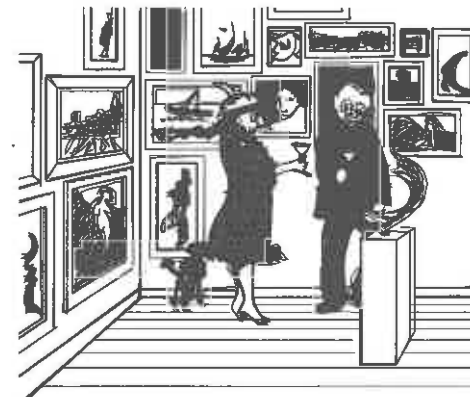
Nu kommer vi in på själva hängningen.

Det är bra att ha en medhjälpare, dels för att kunna diskutera olika lösningar, dels för det praktiska arbetet. Vid separatutställningen gäller ju nästan alltid ett samarbete mellan konstnären och medhjälparen.

För att få en överblick brukar jag börja med att ställa ut hela kollektionen. Sen glesar jag genom att lägga undan de för ögonblicket mindre aktuella.

Man kan också starta med stödpunkter, att ställa ut 2–3 bilder i strategiska lägen exempelvis mot tre väggar. Detta går utmärkt att kombinera med föregående förslag.

Vi tänker oss en kollektion med oljor och akvareller. Prova då akvarellerna på en mindre vägg. Häng oljemålningarna på den större, mer dominerande väggytan; i regel vinner de ofta känsligare, glasade akvarellerna på det. Har man flera rum löser det sig av sig självt. Oljorna i det stora rummet, akvareller och teckningar i ett mindre. Det går att blanda, men detta ställer stora krav på hängaren, varför jag avråder. Dock har det visat sig att några lätta blyertsteckningar ibland kan lyfta ett tungt arrangemang av oljor. Sådant kräver stor känslighet, varför jag som regel vill avråda. Försök aldrig göra en vägg färdig före de andra. Även om man kan provhänga någon enskild bit för att se avståndsverkan bör alla bilderna i rummet bestämmas innan upphängningen sker.

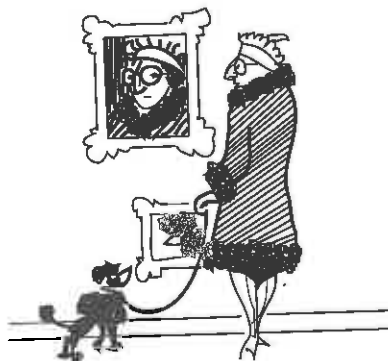
Salongshängning

Helhetsintrycket måste få bestämma. Det är något att ha i tankarna när man efter avslutat arbete tar en paus, kanske till nästa dag då man gärna går in i utställningen, föreställer sig att man inte haft med det hela att göra och nu ser detta för första gången. Då kan det hända att ett fint morgonljus medverkar till illusionen när felen uppenbaras i just det ögonblicket. Eventuellt en omkastning av ett par bilder, några smärre justeringar, men man kan också överraskas av att gårkvällens trötta kamp faktiskt blev en seger, förstärkt nu i dagsljuset och inför utvilade ögon.

Helheten har alltid utslagsröst. Om det stämmer från det håll man kommer in och går genom lokalen blir det nästan alltid bra när man vänder.

VARIATION ÄR VIKTIGT

Detta kompendium avser råd för separatutställningar, en konstnärns bildkollektion. I stort sett gäller samma regler för grupp- och samlingsutställningar, med den skillnaden att man då måste inrikta sig på att »bygga« fler rum i rummet, ofta arbeta mer med grupperingar och gärna lämna mycket luft mellan de skilda konst-

Likhethängning

närerna. Man bryter en småbildsgrupp med en stor målning, placerar en skulptur i kontakt med en vit väggyta etc. Här får man utnyttja småväggar och prång. En gammal regel är att inte hänga flera konstnärer tillsammans och den regeln bör nog få gälla.

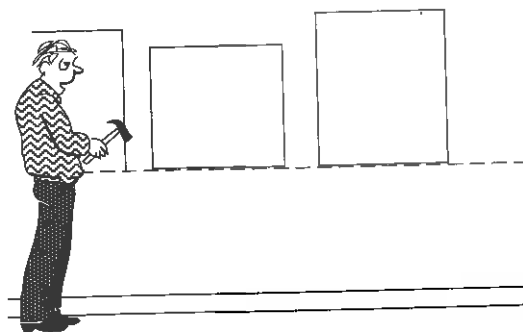
SKULPTUR

Om skulptur är det svårt att skriva. Men som en grundregel kan väl sägas att man där som i vägghängning ska undvika enformighet. En skulpturhall där allt står i jämna rader som på en militärparad är något förfärligt. Undantagsvis kan naturligtvis en grupp skulpturer avse en viss bestämd uppställning. Arbeta gärna med varierande höjder, (lägre och högre podier). Kanske ska det »svänga« som om figurerna var i rörelse, det kan dramatisera iscensättningen, om jag får anspela på min tidigare liknelse med regi. Skulpturer ska i regel ha stark markkänning. Jag avser då i första hand stora figurer som eventuellt ska stå direkt på golvet. Ställ glest osymmetriskt, omväxlande tätt. Tänk på hur människor kan stå samlade i grupp eller röra sig fritt. Vänd skulpturer som i rörelse in mot lokalen, upprätta möten där figurer vänder sig mot varandra. Ställ aldrig en skulptur vänd in mot ett hörn; den kan istället vridas så att den till exempel möter en annan figur som just riktats in mot hörnet.

Ibland är det vackert att placera en figur på en liten hylla i väl avvägd kontakt med golvarrangemanget. Även större hyllor med ett flertal figurer kan vara en bra lösning, särskilt vid gruppställningar.

TEXTIL

Textil bör som regel hänga fritt i rummet. När gobelänger eller andra textila bilder hängs mot väggar kan de med fördel ställas fram några centimeter. Textilbilder behöver mycket luft och fria

Hängning, jämn underkant

spelrum. Ett enkelt grepp, när man kan spika, är att hänga på korta trådar mot väggen och fästa små pinnar eller dylikt bakpå upphängningsribban. I övrigt gäller här samma regler som för all bildkonst.

HÄNGNINGSMODELLER

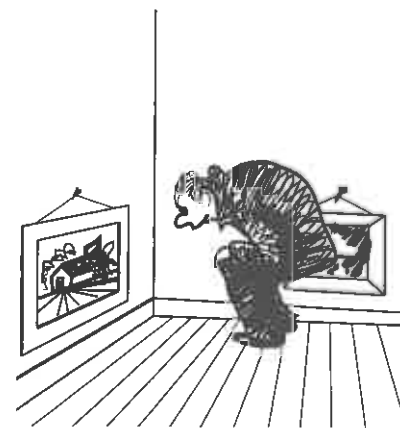
Beträffande konstverkens hängningslägen på väggytan förekommer gemensam underkant, mittlinje eller gemensam ovankant. Gemensam underkant är det vanligaste och lämpligt vid större och medelstora tavlor när formaten inte varierar så mycket. Är storlekarna mycket olika, vilket ofta är fallet, vill jag föreslå en hängning på mittlinjen. Varje målning passas in efter de andras i sammanhanget horisontella mittlinje, varvid det gäller att rytmisera bilderna.

Stora tavlor kan man givetvis hänga lägre än små. För medelstora tavlor är ett vanligt golvvstånd 80–100 cm. De flesta kan då på ett par meters håll betrakta bilden i lämplig ögonhöjd. Små och samtidigt detaljrika bilder bör hängas så högt att man inte behöver böja sig ner för ett närmare studium. Rent allmänt kan sägas att konsthängningen ska vara på åskådarens nivå i rum-

met En viktig sak är att tavlorna inte får hänga för tätt. I vanlig hängning av medelstora tavlor kan det röra sig om en halv till en meters avstånd mellan målningarna. Tavlorna får inte trängas, men det får inte heller bli för glest. Om man hänger i två rader gäller ofta ett avstånd på 15–25 cm vertikalt: den övre bilden får inte »hänga« på den undre. Man mäter, men känslan och omdömet avgör.

UPPHÄNGNING

Vid upphängning kan det vara lämpligt att med hjälp av tumstock mäta av en ca 150 cm trästav, som markeras med 5–10–15 cm o s v, vilken är lättare att hantera än tumstocken. Staven kan förses med en krok i ena änden och därefter på ett fiffigt sätt underlätta upphängningen. Om tavlans underkant ska hänga till exempel 95 cm från golvet mäter man av dessa centimeter från krokens ytterände och ritar ett streck på staven, ställer tavlan mot väggen, för in taveltråden i kroken, lyfter staven tills tråden spänns och vid markeringen på staven slår man in en spik i väggen och får den exakta höj-

Taxhängning

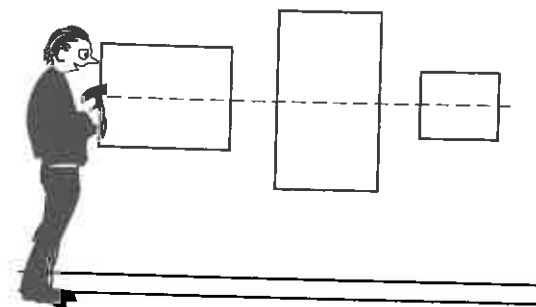
den. Dessvärre går det enbart när det gäller gemensam underkant.

Om det inte går att spika i väggen utan verken måste hängas från tavellist vill jag föreslå en töjbar metalltråd som finns i järnhandeln. Den känns igen på sina gula, gröna och blå plasthållare som anger mm-tjocklek. Man fäster skruvögglor på tavlans övre list eller slår i små stift i ytterkanterna.

Upphångningskrokar finns också i järnhandeln. Det går utmärkt att stå på golvet och med en tunn trä- eller metallstav hissa upp den trådförsedda kroken om det så är 2–3 meter högt. Vid uppsättning av taklist är metall att föredra, trä kärvar när man från golvet ska flytta tavlor i sidled. Det fina med tråden jag nämnde är att den är tänjbar 10–15 cm, varför man lätt kan justera höjdläget.

BELYSNING

Om belysning finns mycket att säga, men jag vill här endast lämna några tips då det som regel inte finns förutsättningar att ändra. Mer eller mindre permanenta system är redan installerade i aktuella lokaler. Lysrör riskerar ofta ljuskvaliteten om de inte sitter mycket högt och blandas med dagsljus till exempel från takfönster, tyvärr mest förekommande i museer eller andra större konsthallar. Spotlights är väl numera nästan alltid standard. Dessa är flyttbara i ganska bra anordningar bestående av takskenor. Komplettera dock gärna med lösa spotlights när så erfordras. Det gäller att uppnå en för konstverken rätt, nyanserad ljussättning. Sätt in matta lampor, 60–100 watt. Så kallade toppförseglade lampor bör inte användas att belysa målningar, de fördelar inte ljuset jämnt utan kastar skarpa ringar kring bilderna. På skulptur kan man ibland med fördel använda toppförseglade lampor. För all nyinstallation rekommenderas halogenljus, den närmast dagsljusidentiska belysningen.

Hängning, mittlinje

KONSTHÄNGNING I HEMMET

Den som lärt sig hänga konst i utställningssammanhang bör också kunna ge råd vad gäller konst i hemmet. Grundreglerna är desamma, men i praktiken med den väsentliga skillnaden att en utomstående här knappast kan rumstera om efter eget skön. Familjemedlemmarna måste ha sitt att säga till om eller i varje fall bli glada över rådgivningen, kanske överförtjusta av upplevelsen att deras hem förnyats. För det är just vad som kan hända om proffset får en chans. Resultatet blir i bästa fall att just de tavlor man älskar mest kommer bättre till sin rätt. Det är en gammal fördom att teckningar, grafik och andra glasade bilder står lägre på värdeskalen än oljefärgstavlan.

Det händer att man möblerar om så varför inte göra det helt, med tanke på konstverken? Tänk på att man faktiskt kan fylla en hel vägg, från golv till tak om så behövs, med småbilder, ganska tätt bara det ges luft runt omkring. Skulptur är vad som lyser med sin frånvaro i hemmen, trots att det är det lättaste att placera. Skulpturen upptar ofta obetydligt utrymme men medverkar ganska säkert till en känsla av ökad rumsvolym.

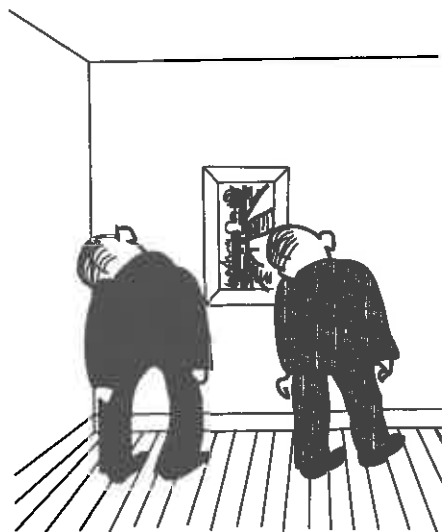
Jag har upplevt hur folk liksom bara på känn skapat sig ett

skönt sammelsurium av tavlor, allehanda prylar, konstfika möbler, växter och jordglober om vartannat, vilket blivit så lyckat i all sin galenskap så man bara häpnar. Kanske någon idé, ett par smärre omflyttningar och allt stämmer just i det hemmet och för den familjen.

Ett hem får aldrig likna en konstutställning, inte verka för estetiskt. Det kan ge den som där inträder förnimmelse av en högtidlig uppsträckthet, känslan av att här ska man gå på tå.

Efter allt konsthångningsresonerande kommer jag att tänka på att ingen kan säga vad ljuset är. Energi, rörelse, strålning, men vad är det egentligen?

TEXT: *Dan Sundberg* ILLUSTRATIONER: *Magnus Rimling*

Snedhängning

ANVÄNDARVÄNLIG SAMTIDSKONST

Vår samtids konst är inte en enda utan många – och kan se ut i princip hur som helst. Det viktiga är inte längre bara själva formen på resultatet. Det överskuggande är sammanhanget och idén; kontexten till konstverket. Det slutliga resultatet är toppen av ett isberg.

För att så effektivt som möjligt genomdriva en idé använder en konstnär sig av stillbild, rörlig bild, installation etc och av någon eller några av alla de tekniker som står till buds i vårt moderna samhälle; fotografisk-digitaliserad bild, film-video, textil, måleri, internet, ljud, ljus ... det finns inga gränser för vad man kan och inte kan. Det där sista gäller i princip även själva utställningen. Den kan göras på många olika sätt, på oväntade platser, kring specifika idéer och teman, som stor spektakulär grupputställning eller som lågmäld kommentar.

Att konsten blivit så mycket mer än ett ting, som en målning eller skulptur, kan kännas svårt att greppa för den ovane. Men konstnärer i alla former har alltid eftersträvat utvidgning och förändring, förnyelse och diskussion – något som en stor allmänhet upplevt som bråkigt och inte så lite krångligt. Även utställningen i sig är i ständig förändring. Vi kan fortfarande hänga tavlor på väggarna efter gyllene snittet, men det finns oändligt mycket mer

att göra, och inga direkta regler för vad man skall och inte skall göra som intendent och curator.

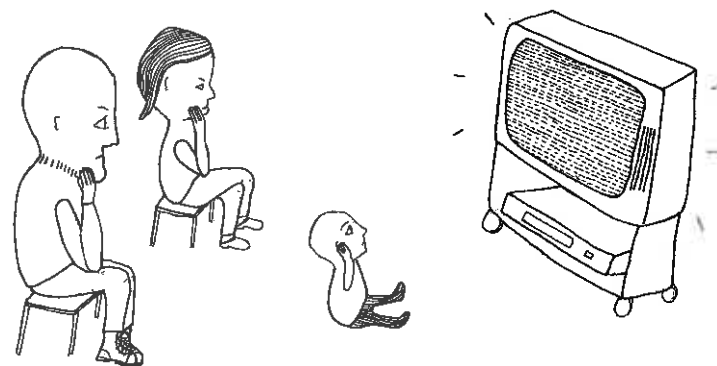
EN UTSTÄLLNING ÄR EN PLATS FÖR ATT ARBETA MED ATT SE PÅ KONST

Att hänga/installera samtidskonst skiljer sig inte i grunden från att hänga modernistisk eller äldre konst. Men det hela väger mer och mer mot att göra en funktionell arbetsplats, än att bara bygga en rent estetisk upplevelse. En arbetsplats för alla, där alla känner sig välkomna. Bra ljussättning som gör det lätt att se och läsa, ljudutrustning som gör det lätt att höra, sittplatser för vila, tillgänglighet och närhet för effektivitet. Kontexten – som kan kräva tid och energi att sätta sig in i – kräver en enkel, effektiv inramning.

Jag använder ordet användare istället för ordet betraktare i detta sammanhang, för – en användare är aktiv och använder alla sinnen. Det handlar faktiskt om att ge konsten möjlighet att förändra ens syn på tillvaron – man skall kunna använda den. Man kan till exempel göra en utställning för att sätta ljuset på ett fenomen som är typiskt hos just en själv, där man bor, vad som händer där i en viss period. Att bjuda in konstnärer och låta dem kommentera en situation blir ofta laddat och farligt på ett positivt sätt – då kan vad som helst hända. Använd samtidskonsten i ditt nu.

ATT GLÖMMA TID OCH RUM – ELLER INTE

Borta är den tid i videokonstens begynnelse på 1970-talet då ett videoverk alltid presenterades på en flimrande teveonitor med – i bästa fall – en stol framför att sitta på. Detta biter sig dock envist fast i mångas minnen – och svårigheten att orka koncentrera sig på konsten med människor runt omkring sig och störande ljud från andra verk. Man kastades, oförberedd, in i något som

flimrande tv

kändes ofattbart och främmande. Man kände inte att det handlade om en själv.

Idag finns ett val för konstnären; installation med projektion (-er), eller monitor. För kanske vill konstnären att verket skall ses på en monitor! Det kan finnas något i verket som bara framgår på en liten teveskärm, det kan vara själva ansträngningen som det innebär att uppfatta verket som är konstnärens intention.

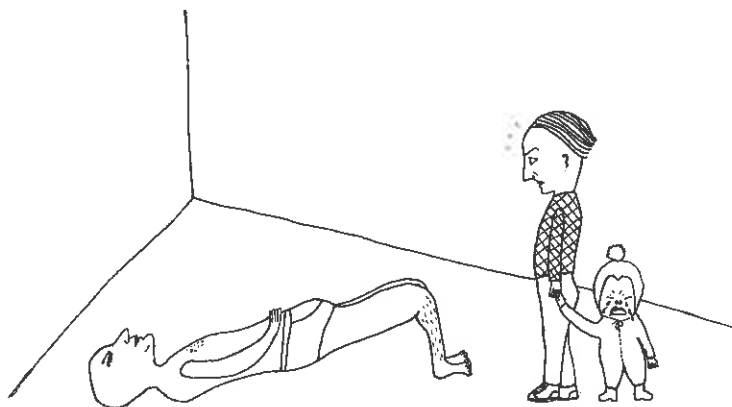
Men konstnären kan vilja installera sin video genom att ta ett helt rum i besittning, det blir då en videoinstallation. Då låter hon/han videoprojektionen spela med rummets proportioner på olika sätt. Antingen använder man ett befintligt rum eller bygger ett nytt anpassat för ändamålet. Det skall vara så mörkt som möjligt (ljussluss är ofta nödvändig) och anpassat för projektionens storlek. Kuben skall helst vara ljudisolerad.

För en videoinstallation av detta slag gäller närhet, nästan in-

timitet. Man skall kunna sjunka in i det som finns framför en, glömma tid och rum. Det är viktigt att veta videoverkets längd innan man går in i kuben, vi människor måste veta vad vi har att vänta oss tidsmässigt. Fem minuter? En timme? En tillhörande text till verket skall, tillsammans med verkets titel, produktionsår och konstnärens namn, ange videons längd. Själva videon måste fungera felfritt – alltför ofta ser man – även på stora konstmuseer – svarta projektioner eller teveskärmar. Det finns inget som är mer frustrerande. Se till videon med jämna mellanrum så att det flyter som det skall.

Inne i kuben skall finnas ren och skär komfort; mjuka kuddar att sitta på, en soffa, sköna stolar. Träsmak försvårar upplevelsen – betydligt.

En performance kan vara magisk. Det är en unik, tidsbegrän-

en performance kan kräva ordentlig landning

sad, koncentrerad händelse som i sin form anpassas efter rummet och situationen. Bered plats och tid för en performance! Det är en konstform som inte behöver kräva så mycket praktiskt arbete egentligen, bjud in konstnären och diskutera hur det hela skall gå till, vad som behövs ifråga om ljussättning, eventuell teknik och rekvisita etc, och sätt igång bara.

Viktigt att tänka på är att en performance kan kräva ordentlig »landning«, ett mottagande, ett samtal, en diskussion i någon form där man utbyter tankar och reaktioner. Då blir erfarenheten rikare och djupare.

Fotoutställningar kräver absolut precision, för att inte dra till med perfektion. En fotografisk bild måste hänga på en ren och slät vägg, den måste vara snyggt monterad och ljussättningen får inte skapa störande reflexer i bildytan. Var medveten om hur bilderna är monterade! Ramens utseende är av otrolig vikt. Är den kraftig och svart eller neutral? Hur tycker du att den skall vara? Glasat eller inte? Diskutera med konstnären.

Det handlar om att ge varje bild en egen sfär, där tumavtryck och dåliga ramar stör och krånglar till. Sträva efter perfektion. Det är det enklaste. Man vill som användare inte haka upp sig på osnyggheter som tumavtryck. Sådant går bort, omedelbart.

En ren installation, där objekt spelar med rummet, ställer stora krav på klarhet och skärpa. Allt som skär in i installationen utifrån – det kan vara ljud, ljus, föremål – påverkar själva upplevelsen och stör helheten.

Vilket rum man väljer för installationen är av enorm vikt. Även den fattigaste konstförening kan tänka på sådant här, det kostar inget; att placera en installation i ett bibliotek till exempel kräver medvetenhet om vad miljön gör med konsten. Kanske skall man då tänka om helt och hållet – eller finner att det hela fungerar. Var medveten om alla val du gör.

TEXTER – TILLGÄNGLIGHET – PEDAGOGIK

En utställning blir bättre när den är tillgänglig för alla! Gott om plats för rullstolar, konst och text installerad efter användarvänlighet (besökarens ögonhöjd exempelvis) är exempel på sådant som gör en utställning tydligare och skarpere.

En utställning är inte bara ett rum. Den är en händelse, en situation. Man kan vidga denna aspekt av utställningen och utveckla ett tillhörande program till utställningen där man utforskar olika perspektiv och tankar som konsten bygger på. Det kan handla om att väcka diskussion, att göra workshops och seminarier eller något helt annat.

Man kan se en utställning som ett startskott till en mängd aktiviteter; föreläsningar, »kvällar« med olika teman, etc. Samtidskonsten är ofta tvärvetenskaplig och tangerar en mängd discipliner – se till detta när du planerar programmet. Skola, universitet,

Curator och konstnär

gott om plats för rullstolar

näringsliv ... konst är en synes där flera vetenskaper och uttrycks-sätt strålar samman. Kontakta kunniga människor från olika områden och ordna ett holistiskt seminarium, exempelvis.

En bra sak när man arbetar med samtida konstnärer är att de oftast finns i livet. Det underlättar när man skall göra en konstutställning, för självklart är konstnären den som vet bäst hur konsten skall presenteras. Hon/han har antingen en helt färdig uppfattning om hur det hela skall gå till eller en skissartad idé. En dialog med konstnären är självklar i utställningsarbetet.

Tänk nya tankar när det gäller att hitta lokal för utställningen! Kanske står lokaler tomma i staden eller orten som lämpar sig utmärkt för en konstutställning. Det kan vara fabrikslokaler, rivningshus, korridorer i kommunhuset, utomhus, affärscentrum, etc etc. En performance kan ju göras nästan var som helst, det samma gäller för mycket annat.

Texter är en mycket viktig del i utställningen. Samtidskonst handlar ju om den tid vi lever i, om nuet. Ofta problematiserar den sådant vi tar för självklart, den vänder och vider på olika uppfattningar och fenomen, den främliggör, lyfter ur fenomen ur vardagen och sätter dem i strålkastarljuset.

Det finns alltid direkta länkar till vår verklighet och erfarenhet i ett konstverk, dessa skall lyftas fram och förtydligas. Förenkla inte i överkant, övertydlighet tar död på all subtilitet och mystik! Det där är en fråga om balans, men som tumregel kan man säga att det räcker med att konstatera konstnärens tankar och de bakomliggande idéerna, rätt och slätt.

All text skall, om den så finns i katalog, på lösa blad eller som systemtext på en vägg, vara lättläslig och tydlig, även för den med nedsatt syn och lässvårigheter. Att en text skall vara välskriven och genomtänkt säger sig självt.

DEN UTMANANDE ARBETSPLATSEN - KONSTUTSTÄLLNINGEN

Det viktigaste när man arbetar med vår kaotiska samtids konst är att se länkarna till verkligheten och sammanhanget. Att lyfta fram, underlätta, förtydliga. Men det är också viktigt att lämna plats för fantasi och personlig tolkning. Var medveten och se konsekvenserna av minsta detalj du gör, om det så gäller ljussättning, takhöjd, skyltar eller ett rums karaktär.

Slutligen, det kanske viktigaste av allt. En konstutställning skall, om den är tydlig i sitt budskap, ge upphov till många tankar och funderingar; i eller bredvid alla utställningar borde det finnas en plats för diskussion, vila, samtal och rekreation. Någonstans att dra sig undan och tänka eller ge utlopp för sina åsikter. Ett café, det kan vara mer eller mindre provisoriskt, utgör faktiskt en elementär del av en utställning.

Alla arbetsplatser har ju ett fikarum – det är där de bästa idéerna kläcks.

Så öppna din dörr – för samtidskonsten! Det blir bara bättre, och roligare.

TEXT: Karin Faxén ILLUSTRATIONER: Coco Moodysson

